

PĚCHOTNÍ ROZHLEDY

ROČNÍK III.

Redaktor: Podplukovník Bohumil Boček.

ČÍSLO 9.

Štábní kapitán J. M. S m a z a l:

Lze zjednodušiti výcvik mechanisací?

Ve „Vojenských rozhledech“ čís. 3—6 tohoto ročníku obírali se majori gšt. V. Kropáček a V. Vlček otázkou „Jak a v čem by bylo možno zmechanisovat a zjednodušit výcvik?“, otázkou, diktovanou vpravdě ušlechtilou snahou, upoutat pozornost důstojnického sboru k nejožehavějšímu problému dneška a podati návod, jak vyrovnati časový nedostatek, vzniklý podstatným zkrácením presenční služby. Této jejich snaze je nutno vzdáti především dík, neboť je najeově, že nezapomínají na živé denní otázky zbraně, z které vyšli, a chtějí svými nově získanými vědomostmi a zkušenostmi prospěti svým druhům.

Ovšem autoři se podjali dvou naprosto odlišných úkolů, které jsou sice v nadpise tak ztotožněny, že lze mezi ně položit rovnítko, avšak přihlédneme-li blíže, vidíme, že jde o dvě různé činnosti, z nichž jedna se stává účelem a druhá jeho prostředkem. V tom vidím — jak musím předeslati — určitou nejasnost, která vede pak v této studii k četným kontradikcím. Ačkoli v dodatku (VR. čís. 6) autoři konstatují, že s celou akcí i tato úvaha přichází opožděně, neboť byla spíše na místě v době, kdy po prvé klesla délka presenční služby pod dvě léta, přece je v ní mnoho myšlenek hodných pozoru, i když s nimi vždy a ve všem nelze souhlasiti. Očekával jsem, že se ozve pero povolanější, ale když se tak nestalo, chci uposlechnouti výzvy autorů k diskusi a přednésti svůj názor, a to především, pokud jde o metodickou stránku celého problému. Zdá se mi totiž, že autoři založili celou svou myšlenku na příliš široké basi několika výcvikových období — od výcviku jednotlivce až po výcvik praporu — a když původní termín mechanisace nepostačoval, neváhali jej nahraditi postupně názvy „automatisace“, „schematisace“ nebo posléze „rationalisace“ s poukazem na vědecký taylorismus; ač tedy původní pojem zjednodušení nabýval v průběhu sledu jejich myšlenek postupně různé formy a označení, zdá se, že oběma autorům neběží jen o výcvikové metody a formy, nýbrž i o jeho výsledky, s nimiž nejsou nikterak spokojeni.

A tu je třeba především rozhlédnouti se trochu po našich posádkách, zdali musíme býti vskutku tak pesimističtí, pokud jde o dosavadní výsledky výcviku, jak z vývodů autorů vysvítá. Málokde mají důstojníci takovou příležitost pozorovati a srovnávati výsledky, úspěchy a neúspěchy výcviku, jakou jsme měli v Milovicích, kde se na polních střelnicích a na cvičeních s instruktérním praporem vystřídala ve vojenském roce značná část naší armády a v kursech za všechna léta většina důstojnického sboru. A tu pokládám za svou povinnost spravedlivě konstatovati, že, uvážíme-li období let 1920—25 a období let po tom následujících, je velmi značný pokrok patrný, a to ve výcviku obou složek. Mimo to i z obsahu našich revuí a odborných časopisů, z rozhovorů a z rozprav na závěrečných a skupinových cvičeních je vidět, že náš důstojnický sbor stále studuje a seznamuje se nejen s literaturou domácí, ale i cizí a že tento zájem ustavičně a nezádržně stoupá. Dále, ačkoliv se podle výroku obou autorů „od té doby“ (od kdy je zavedena 18měsíční služba)

„nemůžeme zbaviti rozsáhlých a podrobnostmi přeplněných programů praktických i teoretických, zatížených při tom podobnými osnovami mravní a osvětové*) výchovy, tělesné výchovy atd.“ (VR. čís. 6, str. 672) a jsme tedy podle jejich mínění na scestí, přece každý nezaujatý velitel přízná dobré výsledky právě této systematické práce našeho velitelského a cvičitelského sboru a potvrdí vzestupnou linii jeho zdatnosti po obou těchto stránkách. Ježto jsou autoři již delší dobu vzdáleni své původní zbraně, je pochopitelné, že jim tyto detaily unikly.

Vratme se však k meritu věci! Zákonem o zkrácení presenční služby na 14 měsíců (doplnek k brannému předpisu 74 ze dne 11. května 1932, čís. 66 Sb. a. a n.) byla délka výcviku zmenšena o $\frac{2}{9}$ celkové doby a tu jest jisté, že s požadavkem zjednodušení výcviku majorů gšt. V. Kropáčka a V. Vlčka bude každý z nás plně souhlasiti, neboť klesla-li časová délka, bude třeba někde tento nedostatek vyrovnati. Ovšem podotýkám předem, že nelze vysloviti souhlas s cestou, kterou navrhuji oba autoři, t. j. s t. zv. mechanisací.

Již v úvodu uveřejněném v březnovém čísle VR., který vskutku vzbudil oprávněnou pozornost a zájem, autory v dodatku kvitovaný, stala se otázka, co míní pojmem mechanisace, jasnou. Na obou citovaných místech totiž autoři předvídají návrat „drillu“, který má v opraveném vydání československém, pro něž je ražen nový název „účelné mechanisace“, zachrániti situaci vzniklou zkrácením presenční služby. Proti tomuto návratu svědčí však mnoho důvodů ještě dnes. Pokusím se je nastíniti.

První a nejvýznamnější důvod je právě ten, jež autoři reklamují jako první výhodu „účelné mechanisace“, totiž „hospodárné využití kratší služební doby“. Základním předpokladem úspěchu „drillu“ byla dlouhá služební doba, několikaletý soustavný vliv celého prostředí, omezený na nevelkou řádu představ předválečného vojáka německého a rakouského. Tím si lze i vysvětliti, že „zeptáme-li se dnes na některé základní věci starého vojáka, který konal výcvik kolem roku 1900, odpoví nám bez váhání; zeptáme-li se však vojáka, který skončil výcvik před pěti, osmi lety, uvidíme, jak v nejdůležitějších věcech tápe, jak je nejistý“ (VR. 1933, čís. 3, str. 291). Nesmíme totiž zapomínati, že poměr „málo znalostí — dlouhá doba“ byl světovou válkou a dobou po ní následující dvojnásobně zhoršen v neúměrný poměr „mnoho znalostí — krátká doba“. Zatím co předválečný voják potřeboval tři let, aby se naučil dobře znáti omezený okruh znalostí a dovedností, vyplývající z jeho nečetné výzbroje, žádáme dnes na vojínovi, aby se v době o 22 měsíců kratší naučil nejen témuž, ale dovedl používat i několika zbraní jiných v různých fázích boje, zkušenostmi ze světové války náležitě odstupňovaných, při čemž pohyby, úkony, reakce musí se každému jednotlivci státi duševním majetkem, neboť byly vykoupeny krví desetitisíců. Návratem k mechanisaci — byť účelné — bychom tedy neudělali krok vpřed, nýbrž zpět, neboť základní předpoklad, doba, č a s, k ní schází.

Jak je tomu s ostatními činiteli úspěchu ve výcviku při této nové metodě, cvikem, vykonávatelem a cvičitelem v čs. armádě?

Autoři sice v dodatku (VR. čís. 6, str. 673) tvrdí, že se svým námětem pokoušejí nalézt jen „programový rámec, neuvažující o metodách a nehledající jich“, zatím co v dubnovém čísle (VR. čís. 4, str. 398) ho-

*) Předpis Š-III-1 „Mravní výchova vojska“ nezná pojmu osvětová výchova, která se též v tom starém smyslu už mnoho let neprovádí.

voří o dosavadní metodě nepřímé (kterou velmi vystižně charakterisovali při zmínce o ženijním vojsku slovy „Jdi na vojnu, zkoušej a uvažuj!“ (VR. čís. 6, str. 673) a navrhuji metodu přímou, t. j. ukázkou cviku a procvičení, kterou diktuje mechanisace výcviku. Pokud jde o obě metody, jsou pro ně v učebnicích vyučovatelsky raženy již termíny: metoda dogmatická nebo sdělovací a metoda genetická neboli vyvozovací. Oba názvy pokládám za správnější, protože již svým pojmenováním vysvětlují obsah pojmu, kdežto termíny stanovené autory mohly by snadno vésti k omylům, neboť získáváme-li vědění nebo zručnosti sami vlastní úvahou a prací, nelze takovýto způsob nazývatí metodou nepřímou.

Metoda vyvozovací je přirozeným způsobem a způsobem nejstarším, jak nás učí nikoli příručky, nýbrž i vlastní zkušenost — jak člověk získával, jak nabývá své znalosti a dovednosti a jak jich bude nabývat i v budoucnosti od dětství do stáří, v rodině, ve škole, v učení řemeslu i v životě, neboť pozoruje a vnímá, srovnává, uvažuje, zkouší a rozhoduje se pro nejlepší z nich, jež pak — býv přesvědčen — přijímá pro svůj duševní fond, ukládá je v paměti trvale a tvoře si tak svůj vlastní arsenál psychické výzbroje pro všechny konflikty, v nichž se musí sám rozhodovati. Nemluví ze mne konservatismus, bránci se novým myšlenkám, nýbrž přesvědčení vzniklé z empirie. Náš člověk není tak uniformován duševně, jak prohlašují autoři v dodatku, tvrdíce, že „od Jasiny až k Chebu stejné školy, stejné učebnice a metody, pak odborové organizace, politické strany a spolky usměrňují myšlení a jednání“ (čí. 6, str. 675), naopak, diferenciace, rozmnožená ještě tempem moderního života, zasahuje všechny vrstvy obyvatelstva našeho státu. Náš člověk jest individualista, jak správně vystihl pan president v své řeči k důstojníkům, a tudíž i náš voják. Boje legií jsou nejlepším nedávným dokladem této pravdy. Individuální výchova a výcvik neznamena tédy nehospodárnost výcviku, ať již jde o čas, pomůcky, subjekt i objekt výcviku, nýbrž nejspíš cestu, po které se náš velitelský sbor vydal v kritických letech poválečných a kterou zdokonalil v posledních letech až na stupeň armád kteréhokoliv dávno již existujícího státu. Individuální výchova a výcvik používá pomocníka nejvydatnějšího a tím je znalost osobitých vlastností individua, které podle nich je zařadeno na odpovídající místo ve vojenském organismu. Tomuto individualistickému rázu naší národní povahy odpovídá i nejlépe, jak zkušenosti učí, metoda genetická.

I v cizině je tato otázka stejně jako dilemma „Drill oder Erziehung“ rozřešena již dávno. Nejen v Německu, kde množství mluvčích (viz Oswald Kroh „Erziehung im Heere“, Koch „Erziehung zum Mute“, Scholz „Seelenleben des Soldaten an der Front“, Freytag-Loringhoven „Psyche der Heere“, v. Taysen „Material und Moral“, Fr. W. Foerster „Schule und Charakter“, Kurt Hesse „Der Feldheer Psychologos“, „Persönlichkeit und Masse im Zukunftskrieg“, „Von der nahen Ära der jungen Armee“, a „Wandlung des Soldaten“, Haber „Grundzüge des soldatischen Erziehung“, stejně jako v Rakousku (Rendulić „Militärpsychologische Studien“, Leberl „Der Offizier als Erzieher und Volksbildner“, v. Hellen „Erziehung zum Soldaten“) se vyslovili proti mechanickému a mechanisujícímu „drillu“, ale i v jiných armádách evropských, kde tento způsob výchovy a výcviku nikdy nebyl ve velké vážnosti. Proto podivně vypadají slova autorů v závěru, když praví, že „krisi individuálního uvažování rychle překonalo Německo, dnes se jí zbavila Francie, my však doposud v ní vězíme“ (čí. 6, 676). Proti tomuto tvrzení uvádím jen citáty z oficiál-

ních pramenů. Ve „Směrnících pro výcvik vojska“, vydávaných ministrem říšské obrany (Berlin 1931/32), ve svazku „Leitfaden für Erziehung und Unterricht“, „Leitgedanken“ (II, str. 7) výslovně se praví: „Zweck und Ziel der Ausbildung und Erziehung ist es dann, aus den Rekruten einen vollwertigen Soldaten zu machen.“ „Körperliche, geistige und Waffen-ausbildung bilden eine Einheit, deren einzelne Teile unter sich in engster Wechselwirkung stehen.“ „Die geistige Ausbildung soll einen rasch auffassenden, selbständig denkenden und klar urteilenden Soldaten formen, wie ihn der neuzeitliche Krieg fordert.“ „Diese körperlichen und geistigen Fähigkeiten, diese militärischen Fertigkeiten aber bleiben handwerks-mässige Routine, wenn nicht im Soldaten Seelenkräfte lebendig sind, die sein Handeln in die rechte Bahn lenken.“ Francouzský cvičební řád pro pěchotu (díl I) zdůrazní v kapitole o výchově mravní úkol velitele „roz-nítiti lásku k vlasti, vzbuditi důvěru, vysvětliti nutnost kázně“ (čl. 101, str. 73), v příští kapitole „Výcvik vojáka“, praví: „Výcvik vojáka je nut-no prováděti individuálně. Každý muž musí pochopit účel každého pohybu, snaží se naučit se tomu, jsa veden radami svého cvičitele. Ten musí znáti povahu a stupeň inteligence každého vojína a dbáti toho při výcviku“ (str. 77). Jihoslovanský předpis o výcviku ve střelbě z pušky požaduje zásadu individuálnosti jako jeden z vůdčích principů a podmínku úspě-chu ve výcviku: „Individuálnosti se dosáhne, jestliže se s každým jednot-livcem nacvičí jednotlivé cviky se zřetelem k jeho duševním a fysickým schopnostem. Dobře prováděný výcvik jednotlivce je nejlepším základem pro celkový úspěch. Proto je třeba výcvik střelce konati tak dlouho, do-kud se cvičitel nepřesvědčí, že u každého dosáhl dobrého výsledku. Každý chvat ve výcviku je škodlivý.“ (Čl. 10, str. 5.) Cvičební řád pro pěchotu téže armády nařizuje, aby „se výcvik jednotlivce dál zvolna, trpělivě, vel-mi pečlivě a přesně, při čemž je třeba dbáti osobitých vlastností každého muže (I, 15); v bojovém výcviku pak ukládá jako základní povinnosti vojínů „důvěru k velitelům, poslušnost a vůli bojovati samostatně v rámci jednotky, k čemuž musí býti veden“ (II, str. 24). To se i v praxi děje. Vojvoda Petar Bojović uvítal Cvičební řád zvláštním spiskem „Šta imamo i možemo da očekujemo od egzercirnih pravila uopšte a šta od pešadis-kih posebice“ a vidí v „bedlivé péči o mravní vlastnosti těchto synů ozbrojeného národa, neboť ony tvoří tři čtvrtiny úspěchu ve válce a v bo-ji“ (str. 9) cíl a účel výcviku.

Mechanické působení a automatický výkon, obě formy zastíraného „drillu“ jsou nejpohodlnější výcvikovou formou. Stačí jen tvrdost poža-davku, postačí dávat povely, povel za povel do nekonečna a vynucovati svou povel anebo rozkazem vyjádřenou vůli. Souhlasím plně s dr. Gu-stavem Haberem (Grundzüge der soldatischen Erziehung, Langensalza 1929), jenž metodu „drillu“ srovnává výstižně s „metodou ústavní“ (vě-zeňská a p. péče), jejíž celý obsah záleží v soustavném, jednostranném a jednotvárném působení vlivu okolí a prostředí, jež láme postupně individu-ální odlišnosti člověka, asimilující je, stravující je a nahrazující je uniformní šedí. Stejně je nutno souhlasiti s tímž autorem v odstavcích, v nichž ana-lyzuje účinky „drillu“ na duševní život vojáka: „Mechanisace pohybů pů-sobí ulehčivě jen tehdy, jestliže mysl je skutečně zároveň zaujata jinými vněmy nebo představami. Již v mírovém výcviku má však za následek, že vytváří nebezpečí, že vzniklá „prázdnota mysli“ zavíní další nebezpeč-ný stav — bezmyšlenkovitost a tupost“ (str. 72). Nasvědčuje již tomu původ slova „drill“, jehož počátky lze sledovati podle téhož autora již

kolem r. 1600, kdy mělo význam „otáčení sem tam“ při výcviku nováčků, avšak zároveň význam „týrání“, „trápení“ a „sužování“ (69). A toho dosáhnouti nechtěli jistě ani autoři sami. Pruské ani rakouské formy „drill“ československý voják ani cvičitel nesnese, neboť se přiči celému jeho povahovému založení, na něž nepůsobily generační vlivy v tomto směru, jako tomu bylo v těchto dvou státech. „Drill“ v jakékoli formě je pro nás nepřijatelný, neboť náš názor na výchovu a výcvik se podstatně od pruského liší v tom, že nevychováme strachem před trestem, nežádáme strojové, mechanické kázně, jak o tom svědčí ustanovení Služebního řádu i nových „Všeobecných směrnic pro výcvik“, právě vydaných.

Stačilo snad místo této obšírné apologie dosavadního pojetí výchovy a výcviku citovati několik vět z nich, jež zní: „Při každém výcviku je třeba užívatí krátkého výkladu, názorných ukázek, provedení a opakování. Výkladu, aby vojín mohli pochopiti teorii toho, čemu se mají naučiti, názorných ukázek, aby mohli v ni lépe proniknouti, provedení, aby se mohly prokázati výsledky a opravit chyby, opakování, aby se dosáhlo obratnosti a aby vojín ani v boji nezapomněl na zásady, které mu byly vštípeny. Zásadně musí být více vychována schopnost přemýšletí nežli paměť. Výcvik má neustále směřovati k rozvinutí pozorovacích schopností a správného úsudku.“ „První podmínkou, aby výcvik měl úspěch, jest, aby cvičenec nebyl přestrašen. Vyžadujeme vystoupení správné a rázné, ale nenucené, přímý pohled, odpovědi řečené pevným, ale klidným hlasem, a hlavně souvislé!“ „Při tom vždy a všude musí býti dbáno tuhé kázně. Zásady kázně podle Služebního řádu rozumně uplatňované utvářejí u vojáků duševní stav, příznivý pro výcvik; pravý opak nastane, jsou-li uplatňovány s nerozumnou přísností. Nejde o výchovu automatickou, ale vojáků“ (str. 12).

Jediné zjednodušení, v kterém lze s autory plně souhlasiti, je důkladná revise všeho, co nesouvisí přímo s vlastním účelem výcviku, jímž je příprava k válce. A na tuto otázku nám musí odpověděti nový „Cvičební řád pro pěchotu“ a zkušenosti z výcviku letošních nováčků, které budou zatěžkáci zkouškou dovednosti velitelského a cvičitelského sboru. Ze nezkłame, o tom jsem pevně přesvědčen.

Štábní kapitán L u d v í k N o v o t n ý :

Organisace a způsoby použití tanků v sovětském Rusku.

Odpovědní činitelé v sovětském Rusku jsou si plně vědomi důležitosti a nutnosti dobře organisované a vyzbrojené armády. Jejich snahou je, aby hlavně po stránce moderních bojových prostředků nezůstala armáda za armádami západních mocností. Vidíme, že se nejnovějším zbraním, jako letectvu, motorisovaným jednotkám a chemické válce, věnuje v Rusku zvýšená pozornost.

V poslední době bylo vynaloženo zvláštní úsilí na organisaci a technické zdokonalení motorisovaných zbraní, obzvláště tanků a obrněných automobilů.

Avšak zprávy o tom jsou jen velmi kusé a nejisté, protože Rusové veškeré pokroky na tomto poli velmi tají.